

Miten tympääntyminen (akedia) voitetaan?

Kärsivällinen odotus

Koska uskontiedon hankkiminen (ks. Ison katekimuksen esipuhe) synnyttää tympääntymistä, meiltä odotetaan pysyvyyttä (stabilitas) oppiaksemme tuntemaan Jumalan sanan voiman. *Benediktus Nursialaisen* mukaan paikallaan pysyminen on pelastuksen edellytys. Kestävyyden tärkeys nousee jo luonnon tarkkailusta: Puun tulee tehdä juurtua voidakseen kasvaa. Jatkuva uudelleen istuttaminen taas ehkäisee sen kehittymisen.

Kristityn kestävyys liittyy Jumalan edessä olemiseen. Silloinkin kun ajatukset harhailevat edestakaisin, kristityn tulee viipyä Jumalaan suuntautuneena.¹

Myös *Luther* puhuu kestävydestä selittäessään Isä meidän -rukouksen neljättä pyyntöä "Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme".² Silloin kun Jumalan tahto tapahtuu, oma tahtomme ei toteudu. Tämä synnyttää kristityssä ahdistuksen, jonka tähden pahat ihmiset lankeavat armosta ja heissä alkaneesta Jumalan valtakunnasta. He palaavat jälleen omaan tahtoonsa ja heittävät armon menemään. He juoksevat sinne tänne, etsivät inhimillistä lohdutusta ja neuvoa vapautuakseen onnettomuudestaan. He haluavat olla omia auttajiaan eivätkä odota, että Jumala päästäisi heidät rististään.

Pako tunnetaan myös venäläisessä kirjallisuudessa. Dostojevskin isä Karamazov ja hänen poikansa ovat tutkielmia ikävästä. Se on tunnetila, josta ihminen pyrkii omin keinoin pois. Ikävystymisestä irtaudutaan joko väkivaltaan tai hurmukseen. Yksi yrittää voittaa sen ryypiskelemällä ja räyhäämällä, yksi ajattelemalla kylmän tieteellisesti, yksi uskonnollisella haaveilulla ja yksi käytännön keljuilulla.³

Toisin kuin pahat ihmiset hurskaat tietävät Lutherin mukaan, mihin Jumala tähtää ahdistuksella tai

¹ Anders Grün 1994², 27-33.

² *Luther*, Isä meidän -rukouksen selitys, 64-65.

³ Jukka Kemppinen, Ikävä. Helsingin Sanomat 21.8.1995, s. C7.

ikävällä ja miten siinä on käyttäytyttävä. Mitään ahdinkoa ei voi voittaa kärsimättömyydellä, paolla eikä inhimillisen lohdutuksen etsinnällä, vaan olemalla hiljaa ja odottamalla sekä käymällä onnettomuutta vastaan. Jumalan tahdon toteutumisessa on oltava rohkeita ja häikäilemättömiä ja seisottava lujina.

Lutherin mielestä koettelemusta ei voiteta ilman armoa, jota tarvitaan Jumalan työn kestämistä varten. Kristityn on suostuttava siihen, että jumalanpalveluksen viettäminen synnyttää haluttomuutta ja ikävää. Tällöin häneltä vaaditaan enemmän kuin hän itse voi kestää. Emme voi jättäytyä Jumalan käsiin ilman sanan lupausta, vaan vaikutus on Jumalan varassa. Siksi meidän on yhtäältä jäätävä passiivisesti odottamaan, miten Jumala antaa itsensä ja tekee itsensä rakastettavaksi. Toisaalta Jumalan armo yhdistyy uskossa kristittyyn, minkä vuoksi hän voi toimia "häikäilemättömästi" tympääntymistä vastaan. Tästä seuraavaksi lisää.

Sydämen lämmittäminen Jumalan sanalla

Jumalan avun odottaminen ei ole vain toimeettomuutta. Kuten tunnettua, akedia pyrkii irrottamaan kristityn Jumalan sanasta. Rukousoppaassaan Luther korostaa sitä, ettei Paholaisen ja vanhan ihmisen aikaansaamaa haluttomuutta saa hyväksyä ja jäädä odottamaan sopivaa rukouksen aikaa. Antautumisen sijasta kristityn tulee ryhtyä rukoussanojen lausumiseen. Tällöin sydän lämpenee Kristuksen läsnäolosta, niin että rukous syntyy itsestään ja sydän vapautuu vieraiden ajatusten hallinnasta.

Kehotuksen taustalla on ajatus siitä, kuinka kristitty tulee lukemisessa samanmuotoiseksi Kristuksen kanssa ja siksi hänen rukouksensa ja jumalanpalveluksensa voivat tapahtua sopusoinnussa Jumalan sanan kanssa. Ilman Kristuksen läsnäoloa jumalanpalvelus toimitetaan vain ulkoisesti ja mekaanisesti. Syvälliselle seurustelu rukoussanojen ja jumalanpalveluksen osien kanssa on edellytys sydämen ilolle.⁴

Jumalan sana on kaksinaista; seurustelu Jumalan sanan kanssa johtaa kristityn lain ja evankeliumin kohtaamisen, ja siksi rukouksen johdanto koostuu kymmenen käskyn ja uskontunnustuksen

⁴ Martin Nicol 1984, 154-155.

tutkiskelusta. Myös psalmit ja raamatunlauseet voivat valmistaa rukoukseen, sillä niihinkin sisältyvät laki ja evankeliumi.

Aluksi kymmenen käskyä osoittaa synnin ja syyllisyyden. Jumalanpalvelus ei ole ihmisen tahtomisessa eikä etsimisessä, vaikka kaikki tapahtuisi armon voimasta. Kristitylle paljastuu, ettei mikään sellainen auta, mikä on meissä ja lähtee meistä. Credon lauseet taas osoittavat Jumalan armollisen teon luomisessa, lunastuksessa ja pyhityksessä. Dekalogin ja credon avulla ihmisestä häviää kaikki se, mikä on ihmisestä itsestään. Tilalle Jumalaa lahjoittaa itsensä ja elämänsä.

Luther tuntee siis lämmittelyvaiheen, joka johtaa varsinaiseen rukoukseen. Muut touhut ja hälinä irrotetaan sielusta Jumalan sanalla. Sitä lukemalla, resitoimalla ja laulamalla voidaan virittyä mielentilaan, joka on altis ja halukas rukoukseen.

Miksi Luther korostaa Jumalan sanan lukemista? Lutherin sanateologia selittää, miksi uskonpuhdistaja ryhtyi lasten tavoin lukemaan Jumalan sanaa aamuisin ja iltaisin sekä muulloinkin huomattessaan itsensä kylmäksi. Itse Jumala on läsnä luetuissa sanoissa ja hän opettaa ja valaisee niissä sydäntä. Jokainen yksittäinen sanakin on lukemisessa tärkeä juuri sen tähden, että Jumala opettaa siinä kristittyä.

Jumala vaikuttaa ihmisessä sen, mitä Raamatun sana kertoo ja kuvaa. Sanan kuvaama todellisuus tulee ihmiseen ja muuttaa hänet. Sanan luonto ja samalla Jumalan tahdon järjestys on se, että sana ensin tuhoaa sen, mikä on ihmisessä, vetää ihmisen sydäimestä tulevan alas "ei-mihinkään" (ad nihilum deducere). Tämän jälkeen Jumala rakentaa tilalle oman rakennelmansa. Kun ihminen on tehty ei-miksikään Jumalan edessä eli kun hänen omavanhurskautensa on tuhoutunut, tilalle tulee Jumalan elämä, oleminen, pyhyys, totuus. Ihmisessä tapahtuu olemuksellinen muutos. Hän on ollut ei-mitään, tyhjiö, pelkkää syntiä eli ihmisestä on puuttunut itse Jumala.

Synti ilmenee ihmisessä vääränä rakkautena, itseensä käpertymisenä. Jumalan suora (rectus) sana suoristaa itseensä käpertyneen ihmisen Jumalan tuntemiseen ja Jumalan rakastamiseen. Sana aiheuttaa siis ihmisessä muutoksen korjaamalla väärän rakkauden.

Olemuksellisen muutoksen seurauksena tapahtuu myös tietoa koskeva, kognitiivinen muutos. Ihminen laskeutuu ensin itsetuntemukseen (cognitio sui) eli hänet nöyryytetään, mutta samalla (simul) hän saavuttaa myös Jumala-tuntemuksen (cognitio dei). Itsetuntemus ei ole Jumala-tuntemuksen edellytys aika-akselille sijoitettuna. Loogisesti ajateltuna vanha on purettava pois ennen kuin uutta voi rakentaa tilalle. Jumalan sana on olemukseltaan yksi, joka vaikuttaa yhtä aikaa kahdella tavalla. Siksi Jumala-tuntemus tulee samanaikaisesti itsetuntemuksen kanssa.⁵

Lutherin joulusaarnasta saamme lisävalaisua kysymykseen, miten Jumalan sanan lukeminen lämmittää sydämen ja siksi myös koko ihmisen, ajatukset, tahdon ja ruumiin.

“Sillä joka pysyy hiljaa sydämessään, luopuu kaikesta muusta ajatuksissa ja ahkerasti katsoo tähän evankeliumiin, on kaikkein suurin hyöty siitä. Tapahtuu täsmälleen niin kuin auringolle. Se heijastuu tyyneen veteen ja lämmittää sen voimallisesti. Sen sijaan myrskyävää ja liikkuvaa vettä aurinko ei voi lämmittää. Jos siis tahdot lämmitä sisimmässäsi ja nähdä Jumalan ihmeellisen armon, niin että sydämesi tulee valaistuksi, palavaksi ja iloiseksi, silloin sinun tulee etsiä paikka, jossa voit olla hiljaa ja siellä kiinnittää itseesi sen mitä tämä evankeliumi kuvaa.”

Luther kuvaa neljänlaista hiljaisuutta, liikkeen seisahtumista (“etsiä paikka, jossa voit olla hiljaa”), affektien hiljentymistä (“se joka pysyy hiljaa sydämessään”), korkeampien sielunvoimien tyhjenemistä kuvista ja käsityksistä (“luopuu kaikesta muusta ajatuksissa”) ja on viimein hengellisen kokemuksen kohokohtaa, kokemusta Jumalan läsnäolosta. Viimeksi mainittua Luther kuvaa sanoilla: “... lämmitä sisimmässäsi ja nähdä Jumalan ihmeellisen armon, niin että sydämesi tulee valaistuksi, palavaksi ja iloiseksi.”

Sielu ei tule hiljaiseksi sydämen pohjaan kätkeytyneen Läsnäolevan edessä, kuten sisäänpäin kääntyvässä mystiikassa ajateltiin, vaan Sanan, ulkoisen, näkyvän ja kuultavan Raamatun sanan edessä. Itse asiassa Lutherin mukaan on niin, että juuri usko on syvimmissä mielessä sielun lepoa: “Jos minulla ei ole varmuutta Kristuksesta, niin sydämeni ei voi koskaan olla hiljaa enkä minä saa mitään rauhaa.” Usko, varmuus Kristuksesta, on perusta sielun levolle, joka on omasta tahdosta

⁵ Matti Mikkola 1991, 6-7.

luopumista ja hiljaisuutta Sanan edessä.⁶

Näin usko on edellytys sille, että hurskauselämä voi tapahtua Jumalan tahdon mukaan. Tällöin kristitty ja seurakunta puhuvat pyhiä sanoja, tekevät pyhiä tekoja ja elävät pyhää elämää. Ihmisen näkökulmasta tarkasteluna ihminen nihiloidaan ja hänet tehdään uskossa Kristukseen kykeneväksi astumaan Pyhän eteen.

Usko, joka on Pyhän Hengen lahja, on vastakohta ihmisen pyrkimykselle päästä omin voimin Kristuksen luokse. "Pyhä Henki saa aikaan sen, että viisautta myös käytetään ... Heti kun saamme tämän lahjan, lain kirjaimesta tulee Henki. Jumala pysyy rakastavien luona - niiden luona, jotka ovat syttyneet vilpittömään rakkauteen. He elävät hyvin ja vakaasti, koska tuntevat aina Jumalan läsnäolon...

Missä Pyhä Henki tekee sielun eläväksi, siellä ei ole tilaa vapaalle ratkaisuvallalle. Se vaikuttaa inhimilliseen sieluun sytyttämällä sen rakkauteen ja tempaamalla sen hyvään, niin että sielun on mahdoton olla syleilemättä Jumalan käskyä rakkaudella.”⁷

Kylmyys ja penseys ovat osoitus siitä, kuinka Jumala pitää ihmistä kiinni rimpuilupihdeissään. Ihminen ei suostu siihen, että Jumala itse kutsuu evankeliumin kautta ja haluaa sitoa ihmisen Kristukseen ja tuoda hänen luokseen. Sielu näet pyristelee Jumalan puristuksessa kaikin voimin päästäkseen vapaalla tahdollaan - omin voimin ja keinoin - Kristuksen luokse. Akediassa törmäävät yhteen ihmisen sitkeä yrittäminen ja Pyhän Hengen työ. Tästä ei päästä muuten kuin ajautumalla sielun tilaan, jossa ihmisen pyrkimys vastustaa Jumalaa paljastuu ja tulee tuomituksi. Pyhä Henki ei voi ottaa ihmistä Kolminaisuuden sisäiseen ykseyteen muuten kuin kokonaan omastamme riisuttuna ja kokonaan Herramme pukemana.

⁶ Christian *Braw* 1993, 15-16.

⁷ *Luther*, Henki lohduttaa kärsivää sydäntä. Helluntaisaarna v. 1520. Iloinen kärsimys. Valikoima Martti Lutherin saarnoja. Johdanto, suomennos, selitykset Anja Ghiselli. Helsinki 1996, 109-110.